

UDK 323.2 (497.6) "19"
Pretisak

ŠTA DA RADE SRBI? ZAJEDNIČKA KUĆA*

Boris Nilević

♦

Bosanski Srbi su početkom ratnih dešavanja u Bosni i Hercegovini ostali gotovo sasvim bez duhovnog i svjetovnog vodstva. Oni djelatnici koji su ostali, u malom broju, nisu bili u mogućnosti da naprave pozitivne pomake na bosanskohercegovačkoj političkoj sceni. Kao primjer takvog udruživanja autor izdvaja *Srpsko konsultaciono vijeće*, koje je svoje djelovanje usmjerilo nestranački. Autor u radu daje kratku analizu stanja u Srpskoj pravoslavnoj crkvi, te govori o djelovanju srpskog Kulturno-prosvjetnog društva "Prosvjeta".

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Srbi, Srpsko konsultaciono vijeće, Kulturno-prosvjetno društvo "Prosvjeta", Srpska pravoslavna crkva.

Srpski narod na ovim neprirodno i nehistorijski stegnutim bosanskohercegovačkim prostorima u suštini je bez vodstva, kako svjetovnog, tako i duhovnog, odnosno ima na tom polju nešto djelatnika, ali to je u osnovi premalo da se promišlja njegovo jučer, danas i sutra. Pođimo od Srpskog konsultacionog vijeća. Ono su trudi, ali je djelanje definiralo nestranački, dok su Bošnjaci-Muslimani i Hrvati po najvećma okrenuti nacionalnim strankama, te se Srbi tu vjerovatno osjećaju zapuštenim. Jer ovo su vremena uzavrelih narodnih pokreta, do zajedničkih institucija, multinacionalnog građanskog života i demokratske države se teže dolazi, mada bi to trebalo da bude poželjna budućnost ove zemlje. Tako i na Srbima ostaje izbor svog političkog

* Rad je objavljen u dnevnom listu *Oslobođenje*, 51/16457. 4. 4. 1994. Sarajevo: 2.

vodstva koje će zastupati srpske vitalne interese u Republici Bosni i Hercegovini.

Strahovi i samokontrola

Analizirajmo stanje Srpske pravoslavne crkve. Nažalost, ona se svela na samo dva sveštenika, uz sve uvažavanje njihovog pastirskog rada, barem što se Sarajeva tiče. Gdje je uzrok tog bolnog nesporeda? Da li na ovom terenu ili kod Svetog sinoda Srpske pravoslavne crkve u Beogradu? Ako se Sveti sinod boji neugodnosti po parohijsko sveštenstvo, odnosno njihove familije, zašto onda ne šalje monahe historijski vične patnjama svake vrste. Jer u Sarajevu živi na desetine hiljada Srba, koje treba krstiti, vjenčavati, sahranjivati te duhovno oplodjavati. Osim toga tu postoje i divne stare bogomolje, počev od znamenite Stare crkve na Baščaršiji, koja tu postoji od bosanskih srednjovjekovnih vremena. Sav ovaj postupak nosi u sebi veliku grijehovnost.

Šta je sa srpskim kulturno-prosvjetnim društvom "Prosvjeta"? Neki život tu postoji, mada se na njenoj predavačkoj tribini dešavaju tragikomične situacije da je više novinara i TV-snimatelja negoli slušateljstva. "Prosvjeta" misli pokrenuti svoj list za nauku, kulturu i društvena pitanja "Bosanska vila". Treba osvojiti i zakonsku i psihološku slobodu da izlazi ćirilicom, jer ovo pismo je, kao i latinica, prastaro na ovim prostorima, počev od Kulin banove povelje Dubrovčanima iz 1189. godine, te njene kasnije upotrebe kako kod Srba, tako i fratara i begova. Da pozivi "prosvjetini" za njene predavačko-kulturne manifestacije idu na pismu naroda kome pripadaju, kao i sam naziv tog kulturno-prosvjetnog društva. A njegovo glasilo "Bosanska vila" da nosi prevashodno osim otvorenosti za saradnju prema drugim južnoslavenskim narodima, srž duhovnosti srpskog naciona.

Koji su uzroci duboke srpske samokontrole? Srpski narod na ovim prostorima, pođimo od sarajevskog, kušao je sve krugove Danteovog pakla zajedno sa ostalim, plus strah i stradanja od raznih paravojski o čemu će morati sudovati kako domaći tako i evropski sudovi, kao i prezir, katkad tih, a nekad bučan. Nametnula se atmosfera krivnje zbog nečastivog, demonskog, koji obitava u nekim drugim Srbima.

Evropska znanost kazuje da su Srbi državočiniteljni narod. To su dokazali u svojoj višestoljetnoj historijskoj praksi. Takvi bi morali biti i dalje i u saradnji sa ostalim južnoslavenskim narodima na ovim bosansko-hercegovačkim pro-

storima. Jer, ova zemlja može biti zajednički dom koji spaja njene narode, a ne poprište na kome se sukobljavju i oko koga se otimaju. Cijepanjem Bosne bila bi izdaja povijesti, kako napisa fra Josip Markušić, poznati provincijal Bosne Srebrene koga je veoma zabrinjavala dioba Bosne o kojoj se sve više govorilo poslije parlamentarnih izbora od 11. XII 1938. godine na kojima je udružena opozicija (na čelu sa Mačekom) dobila 44,9% glasova i tim postala sasvim realna politička snaga. Bosna ne treba da se “dijeli ili krnji ni za jedan pedalj zemlje, ni za jednog čobanina - ni za kakve izgleda, prilike, pazare, obećavanja. To bi bila izdaja povijesti, naše duše, a ujedno prva (a moguće i jedina) klica temeljna slabljenja države”. Fra Markušićevi vapaji nisu pomogli. Cvetković i Maček sklopili su sporazum i donijeli Uredbu o banovini Hrvatskoj (26. VIII 1939. godine) kojom su razdijelili Bosnu i Hercegovinu.

Iz plemenskog u građanski duh

Gdje je srpski narod prevashodno treba da djeluje? Na domaćoj sceni može se očekivati od Srba da se Bošnjacima-Muslimanima i Hrvatima, uz pomoć Evrope i Amerike, što ubrzanije rade na uspostavi rada, reda i discipline na ovim, u mnogo čemu historijski zaostalim prostorima. Da ova zemlja ne ostane predvorje povijesti, nego da temeljito mijenja svoje mentalitete preobražavajući ga iz plemenskog u građansko evropsko-američko stanje duha. A za to je potrebna elitna, prosvijećena i stroga vlast koja će uspostavljati takav ambijent da se svakome građaninu uz zaštitu osobe i imetka, u konkurenciji znanja, zna mjesto u piramidi budućeg bosanskohercegovačkog društva.

Na vanjskom planu Srbi treba da djeluju na Rusku Feederaciju da prizna Republiku Bosnu i Hercegovinu. Jer, duboki su korijeni srpsko-ruske saradnje na ovim prostorima, počev od manastira Paprače, čija je kaluđerska bratija održavala veze sa Rusijom od XVI do XVIII stoljeća, odakle ova srpska bogomolja dobija obilate priloge u novcu i knjigama.

Zatim, da Srbi i Nijemci pruže ruku jedni drugima, odnosno da prevaziđu historijske nesporazume, kao što su to učinili Nijemci i Francuzi. Na kraju krajeva, Srbe na kulturnu scenu Evrope izveli su Nijemci. Spomenimo samo Leopolda fon Rankea, Getea, braću Grim, Herdera. Osim toga, srpski narod preživljava, dramu osude identičnu njemačkoj iz vremena ratnih i poratnih, sa posljedicama sve do naših dana. A njemački duh nije zločin, on je Mocart, Hegel, Gete, kao i srpski Nikola Tesla, Mihajlo Pupin.

SUMMARY

WHAT SHOULD THE SERBS DO? A COMMON HOME

Bosnian Serbs at the beginning of the war in Bosnia and Herzegovina were left almost completely without spiritual and secular leadership. Those that did remain, in small numbers, were not able to make positive moves on the political scene of Bosnia and Herzegovina. As an example of such association the author emphasizes the Serb consultation council, which did not ally itself with either political party. Analyzing the state of the Serb Orthodox Church in Bosnia and Herzegovina it can be seen that in the hard times the spiritual leaders, as far as Sarajevo is concerned, ignored the Serbs who lived there. The cultural work of the Serbs was carried out by the cultural and educational society "Prosvjeta", which started the publishing of a periodical for science, culture and society affairs named the "Bosanska vila". European sciences showed that Serbs are state building people, and that they could remain in this position, but only in cooperation with other South-Slavic peoples in Bosnia and Herzegovina. In order for Bosnia and Herzegovina not to become an antechamber of history, it should thoroughly change its mentality transforming it from a tribal to a European-American state of mind. This country can be a common home which connects its people, not a battlefield over which they clash and claim primacy. The tearing up of Bosnia would represent a betrayal of history.

Key words: Bosnia and Herzegovina, Serbs, Serb consultation council, cultural and educational society "Prosvjeta", The Serb Orthodox Church